

כלכלה

מרק מושביץ: האצולה

אשה

אלישבע צ'יזיס: המאהבת

בשבועות האחרונים של תשל"ב הכירה המדינה כולה, מעל המסך הקטן, את פניו של **מרק מושביץ**, מבעלי עליית, גבר יפהתואר ושופע ביטחון. התעשיין המיליונר, שנולד בן-עשרים והפך את עליית לקונצרן עתיר-נכסים, סימל את הברית בין האצולה הכלכלית ה"פרטית" ובין המעמד החדש של הביורוקרטים הממלכתיים, שקבע לעצמו רמת-מחיה מסחררת בשעה שהפער בינו ובין השכירים גדל והפך לתהום.

השבתה הגדולה בעליית היתה סימפטום של ההתמרמרות והיגרות של השכירים מירידת חלקם בהכנסה הארץ-מית, וירידת ערך שרכם הממשי בשעה שמשק המדינה שיגשג ופרח. שפכה שמן על המדורה שרשרת שערוריות השחיתות והביזבוז של תשל"ב — פרשת נתיבי נפט, אוטוקארט, ורד, מיפעלי אורון ועוד.

על רקע זה היתה נטושה המערכה רבתי-הסקנדלים בין איש-השנה של תשל"א, מזכיר-ההסתדרות **יצחק בן-אהרון**, ובין קברניט המשק ואילל המעמד החדש, **פינחס ספיר**. אולם סקנדלים אלה היו כקצף על פני המים, כשבן-אהרון מספק אליבי למישטר גם בשעה שביטא, איכשהו, את זעם השכירים. ההתפוצצות תבוא, אם תבוא, רק אחרי הבחירות.

כמה נשים, שמשכו השנה את תשומת הלב, היו בעלות מכנה משותף אחד: משה דיין. הראשונה היתה **רות לייב**, דמות אהודה, שהתגרשה לפתע ממשה. בעת המשבר התנהגה כליידי מושלמת, והראיון היחידי שנתנה — דווקא להעולם הזה — הצטיין בטעם טוב ורמה אנושית.

עם יציאתה מבית דיין, נמשכה תשומת-הלב הכללית אל האשה השנייה — **רחל כורם** (רבינוביץ), שהיתה ידועתו בציבור של דיין מאז ערב מיבצע-סיני. במשך כל השנה נמשכו היחסים הקרובים בין השניים, על רקע שמועות חוררות ונישנות על כוונתם להתחתן.

אולם את ההצגה גנבה אשה שלישית, ששמה הפך בין לילה לשם דבר לא רק בארץ, אלא במאות עיתונים ברחבי העולם: **אלישבע צ'יזיס**, המאהבת של האשה בתם של אב ערבי ואם בעלת עבר מפוקפק מאוד, שאלהה התקשר דיין בנסיבות תמוהות ביותר. שהפכה עדה לכמה מהכרעותיו הביטחוניות, ושבוטף ניסה לקנות את שתיקתה בכסף. "פרשת אלישבע" הסעירה את צמרת המדינה, גרמה לזעזוע במפלגת העבודה, קצרה כותרות ללא-ספור במאה שפות. אך אלישבע עצמה חזרה, בסוף תשל"ב, לתהום הנשייה.

בעחון

אריק שרון: חריגים

עיתונות

יגאל לביב: עוד עיסוק

בתקופה של רגיעה כללית קיבל **דויד (מרדכי) אלעזר** את שרביט הפיקוד מידי **חיים בר-לב**. הפסקת האש נמשכה, האיום הסובייטי נעלם ממציים, חזית הירדן שקטה, ורק בגבול לבנון ערך דרו כמה פעולות. שנראו כסיולים לחלוקת סוכריות ובגנות, עד שבאה הפצצת הטעות של הכפר חצביה והזכירה כי המלחמה היא עניין רצחני ואכזרי.

הפעולות הסנציוניות היחידות של השנה היו בקווי הענופה, כאשר נחטף מטוס טבנה ושוחרר בלוד, וכאשר קנאים יפאניים ערכו טבח המוני בנמל-התעופה.

לעומת ההצלחה המיבצעית של צה"ל, הוא נחל השנה כמה כישלונות מוסריים חמורים, שזכו בתואר התשל"ב **"חריג"**, באיזור פיקודו של אלוף פיקוד הדרום, **אריק שרון**, בוצע ה"חריג" המקורי: גירוש אכזרי של בדואים, מאיזור רפיח, בו ישבו מדורידורות, תוך פיצוץ בתים, כריתת עצים וסתימת בארות, כדי לפנות מקום להתנחלות יהודית. הקצין הבכיר האחראי, **ננוף** מבלי לגלות את זהותו, אך הבדואים לא הוחזרו.

מיד לאחר מכן אירע מעשה ברוטאלי שני בכפר עקרבה ליד שכם, שם פקד קצין בכיר אחר להרעיל מן האוויר שדות-תבואה, כדי להעביר את השטח להתנחלות יהודית, כשנודע הדבר ברבים והתארגנה פעולת מחאה, נסוג **משה דיין** בגיורה זו.

תוך כדי כך הופנו הזרקורים אל חריג שאירע לפני 24 שנה, כאשר נתבקשו אנשי איקרת ובירעם על-ידי קצין צה"ל לפנות את כפריהם, תוך הבטחה שיוחזרו תוך שבועיים. בסוף תשל"ב החליטה הממשלה שוב שלא להחזיר את העקורים, בכך הפרה את מילת-הכבוד של צה"ל, שניתנה בשעתו לעקורים, וראשי צה"ל בעבר ובהווה, לא מחו נגד החלטה זו, שהכתימה את כבודו. בסוף תשל"ב היה ברור כי המיבחן האמיתי של צה"ל, בעתיד הקרוב, לא יהיה צבאי, אלא מוסרי — יכולתו להחזיק במעמדו כגורם המלכד את המדינה כולה, העומד בראש סולם עדיפותיה, המושך אליו את אהבת מיטב הצעירים, בשרתו זו השנה הששית כצבאי-כבוש בתפקידים של שיטור אוכלוסייה קולוניאלית, כשהוא נאלץ למלא פקודות של ממשלה המתעלמת מערכים מוסריים יסודיים — יעמוד צה"ל בפניו בעייה שעליה לא חלמו **יצחק שדה** ורעיו, שעיצבו את דמותו המוסרית.

אם הדמוקראטיה מבוססת על עיתונות עצמאית, תוקף פניתי, בלתי-משוחדת — לא בישרה תשל"ב טובות לעיתונות.

המכשיר העיקרי של התקשורת-ההמונית, **הטלוויזיה**, עברה תהליך של שטיפת-מוח. תוכניות חופשיות, כמו הכל עובר, הוחלפו בתשפוכת רדודה של באנאליות, רק פה ושם התגלתה רוחם המרדנית של השדרנים שוחררי העצמאות בסיקור טלוויזיוני. **בר"ר** לא היה המצב שונה בהרבה.

העיתונות הכתובה, הלכה מדחי אל דחי. בפרשה אחת — פרשת נתיבי נפט, שהחלה בגילויי העולם הזה — הצליחה העיתונות לכפות את דעת הציבור על הממשלה, להביא אף להתפטרות שר. אולם העיתונות עצמה עשתה יד אחת, מרצון, לדיכוי גילויים אחרים, כגון השערורייה של עסקי-העתיקות של משה דיין, והעמידה את עצמה לרשות הממשלה לשטיפת מוח הציבור בפרשות כמו פיתחת-רפיח, עקרבה, בירעם ואיקרית.

פרשת עקרבה נתגלתה הודות לעיתונאי ישראלי, ה"משרת ביטאון נר: **יזקפור ציגלימץ**, כתב נובל אוברס-ברטור השמאלי בפאריס. אולם לא היו לו מחקים רבים. לעומת זאת בלטו עיתונאים בפרשות שבהן היו הם עצמם הגיבורים. הכתב **רן אדלסטיין** הועמד לדין באשמת סחיטה מחברו, הכתב הצבאי **אלי לנדא**, שנחשד בגניבה והורשע בהחזקת נשק-שלל בלתי-חוקי.

אך העיתונאי שיצר את הכותרות הגדולות ביותר היה **יגאל לביב**, הכתב הכלכלי של הארץ, שהואשם באירגון פריצה לצורכי סחיטה, לביב זוכה מחוסר-הוכחות, בפסק-דין שבו הודה השופט ש"ידו רצתה כמה פעמים לחתום על ההרשעה, אך ראשו עצר אותה". אושר שלביב היה מודיע בשכר של מס'הכנסה, והוא גורש מאגודת העיתור-נאים.

תוך כדי בירור פרשה זו נסתבר כי לביב רחוק מלהיות העיתונאי היחידי שיש לו עיסוקים צדדיים, ולעיתים מפוקפקים ביותר, שוחד גדול וקטן, קולקטיבי ופרטי, בצורת הענקת סקופים, כרטיסי-טיסה חינם, עבודות צדדיות, מעמד חברתי לעורכים, הטבות כלכליות מסוגים שונים — הפך בן-בית בעיתונות, המכשיר העיקרי לגילוי השחיתות היה זקוק, בסוף תשל"ב, לחקירה יסודית.

צעיר

גיורא נוימן: הסרבן

תיאטרון

גיורא גודיק: המהמו

צעיר אחד ריתק השנה את תשומת לב המדינה כולה — לא מפני שעשה מעשה פופולרי, אלא דווקא מפני שהיה מוכן להקריב ולסבול למען הדבר הבלתי-פופולרי ביותר בישראל: הסירוב לשרת בצה"ל.

תחילה נראה **גיורא נוימן** כעוד צעיר מופרע, או יוצא-דופן, שמצא לו דרך להתפרסם, אולם כאשר נשפט שוב ושוב למאסר בכלא צבאי, וכאשר הועמד לבסוף בפני בית-מישפט צבאי וגדון למאסר ממושך — נאלצה המדינה להתמודד עם תופעה חדשה: צעיר עצמאי, שגדל בארץ, השולל את דרך המדינה, מטעמי מוסר ואידיאל, והמסיק מכך מסקנה קיצונית על-ידי פרישתו מן הציבור שהוא שולל את דרכו.

רק מעטים במדינה הסכימו עם מסקנתו זו של נוימן, אך רבים העריכו את אומץ-לב. והכל הרגישו שייתכן מאוד כי גיורא נוימן הוא מבשר ראשון של דור חדש, ששוב לא יקבל את מוסכמות המדינה כדבר מובן מאליו, אלא ישאל שאלות מטרידות לגבי העבר הלאומי הקרוב והמשכו בהווה.

ראש הצנזורה על המחזות, **לוי גרי**, כימעט וזכה בתואר איש-התיאטרון של תשל"ב, כאשר אסר את הצגת מחזהו הסאטירי של **עמוס קינן**, חברים מספרים על יסו. הוא הפסיד את התואר לטובת **גיורא גודיק**, גיבור המחזה שהוצג מחוץ לתיאטרון. המהמר התיאטראלי האגדתי ברח מן הארץ, אחרי שהפסיד הון — ובכך הסב את תשומת-הלב למצבו העגום של התיאטרון המיסחרי, שהוכה קשה על-ידי הטלוויזיה.

התיאטרון הפרטוארי, לעומת זאת, קיבל הקצבות מקופת הציבור — אולם לא עלה בהרבה על עמיתיו המיסחריים. הוא התחרה בהם בהפקת יצירות מיסחריות מפוקפקות. התיאטרון כולו עמד בסימן המחזה ששבר השנה כל שיא: **אמי הגנריות**, יצירה שיכלה לספק את הצרכים התרבותיים של דביל.

הישג ניכר היה השנה למחזאות המקורית עם העלאת מחזהו של **הנרד לייב** חפץ בתיאטרון העירוני של חיפה. חפץ — מחזה כמעט מאקברי, ספוג ציניות, על עולם של אומללים המוצאים את אושרם באומללותם של האחרים, סאטירה נוקבת על החברה הישראלית ועל הצבר המצוי, היה גילוי מעודד, הן בכתיבה והן בביצוע.

